

Politisk kronik

1. halvår 1997

Lars Bille, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet

Den 30. december 1996 var den socialdemokratiske-radikale mindretalsregering tiltrådt. Bare tre dage efter løb den ind i en af den slags episoder som ikke må opstå. Anledningen var regeringens holdning til bekæmpelse af vold. Dronningen havde i sin nytårstale i klare vendinger taget afstand fra volden og råheden i samfundet. Også statsministeren tog dette tema op i sin nytårstale og fastholdt den skærpede holdning til voldskriminaliteten, som han havde annonceret så kraftigt på Socialdemokratiets kongres i september 1996. Justitsministeriet havde gennem nogen tid arbejdet med en handlingsplan for voldsbekæmpelsen. Den 2. januar meddelte den nyudnævnte justitsminister Frank Jensen til pressen, at et af elementerne i denne plan var en skærpelse af strafferammen for overfald af særlig rå, brutal eller farlig karakter. Desuden indeholdt den en øget indsats af social og kriminalpræventiv karakter.

Formand for Folketingets retsudvalg, den radikale Bjørn Elmquist, erklærede imidlertid, at de radikale ikke kunne støtte en udvidelse af strafferammen. Det stred lodret mod radikal politik. Han var iøvrigt grundigt tilfreds med, at justitsministeren havde udtalt sig på regeringens vegne uden på forhånd at have orienteret om, endsige afstemt indholdet af hvad han sagde til pressen med regeringspartnern. Men Bjørn Elmquist ville meget gerne tale med Frank Jensen, når ministeren havde fået sat sig bedre ind i sagen. Denne interne

uenighed fik et alvorligt politisk løft, da den radikale leder, økonomiminister Marianne Jelved til Det Fri Aktuelt udtrykte forundring over, at der kom en melding om hårdere straffe for voldsforbrydere, uden at de radikale som regeringspartner var blevet spurgt. En ret så usædvanlig situation hvor vicestatsministeren udtalte kritik af statsministeren, som ifølge justitsministeren var blevet orienteret. For at afdramatisere situationen udsendte hun derfor en pressemeddelelse, hvori hun fastslog, at hun forud for statsministerens nytårstale havde været bekendt med indholdet af denne tale. Der stod imidlertid intet om, at hun havde været bekendt med justitsministerens udmelding.

For Venstre og de konservative var episoden en lækkerbidsken. Knap var den nye regering trådt til, før endnu en 'sag' om 'intern uenighed', 'koordinationsproblemer' og 'fodfejl' blev rullet frem i medierne. For Venstres strateger stod det mere og mere klart, at 'politisk lederskab' ville være et godt tema for Venstre i en kommende valgkamp. I de følgende par uger blev der arbejdet intenst på de indre linier i regeringen for at klinke skårene, og allerede den 14. januar fremlagde den i enighed en samlet voldspakke. Heri indgik *ikke* en forhøjelse af selve strafferammen, men ved oftere at anvende vendingen 'i særligt skærpende omstændigheder' i lovteksten, var det regeringens opfattelse, at det ved domstolenes behandling af de

groveste voldstiltfælde ville betyde en skærpelse af straffen. Herudover indeholdt voldspakken en forstærket social indsats over for de unge kriminelle, en hurtigere behandling af voldssager, hurtigere afsoning, en styrkelse af voldsfrenes retsstilling, en skærpelse af straffen for at gå med kniv og slagvåben samt bedre sikkerhed ved diskoteker og natværtshuse gennem en ændring af restaurationsloven. Trods forbehold vedrørende den uændrede strafferamme viste indlæggene under 1. behandlingen i Folketinget den 28. januar, at der ikke ville blive problemer for regeringen med at skaffe sig et flertal for den samlede voldspakke. Problemer fik derimod Det konservative Folkeparti og det endda af en ganske anden art end regeringens interne koordinationskiks. For de konservative handlede det ganske enkelt om, hvem der skulle have magten over partiet.

Natten til den 20. februar påkørte den konservative leder Hans Engell en betonklods på Helsingør-motorvejen. Ingen personer kom til skade ved uheldet. Han tilkaldte selv politiet, og en spiritusprøve viste, at han havde kørt med en promille på 1,37. Forseelsen var ikke alvorlig nok til, at Folketinget skulle tage stilling til en ophævelse af hans politiske immunitet, men den var nok til at koste ham hans daværende politiske position og muligvis også hans fremtidige karriere i dansk politik på topplan.

Straks torsdag den 20. februar forelagde han hændelsen for folketingsgruppens bestyrelse, den samlede gruppe samt partiets forretningsudvalg og stillede sine poster som partiformand og gruppeformand til rådighed. Både gruppen og forretningsudvalget opfordrede ham imidlertid enstemmigt til at fortsætte, hvorefter han besluttede sig til at blive på begge poster. Det er således interessant at notere, at hverken partiets folkevalgte repræsentanter i Folketinget eller den medlemsvalgte ledelse af partiet på det tidspunkt vurderede

hændelsen som værende så alvorlig for partiet, at Hans Engell skulle gå af. Nogle af partiets tillidsfolk rundt omkring i landet tilkendegav imidlertid senere på dagen adspurgte af journalisterne, at de var af en ganske anden opfattelse. Om aftenen kunne avisernes ledere, artikler og de indhentede kommentarer læses. Dommen var klar og entydig. Hans Engell havde diskvalificeret sig selv som statsministerkandidat, optrådt moralsk uansvarligt ved at køre i spirituspåvirket tilstand og ville skade partiet ved at forblive på sine poster, hvorfor han burde træde tilbage som konservativ leder. Stillet over for denne massive forkastelse af torsdagens beslutning besluttede han at meddele den konservative gruppe på et møde den 21. februar, at han trak sig som partiets statsministerkandidat og partiformand. Han trak sig ikke som gruppeformand.

En af forklaringerne på, at gruppen og forretningsudvalget om torsdagen besluttede fortsat at støtte Hans Engell som leder af partiet, var givetvis, at der ikke var en oplagt kandidat til at efterfølge ham. Partiet havde just – og bestemt ikke uden problemer – overstået generationsskiftet efter Poul Schlüters tilbagetræden på grund af Tamilsagen i januar 1993. Udsigten til at skulle gennem endnu en magtkamp, og denne gang nok mere opslidende og intens, var bestemt ikke, hvad partiet havde brug for på et tidspunkt, hvor dets bestræbelser gik i retning af fremstå som et stærkt og selvstændigt borgerligt statsministerparti på linie med Venstre. Men fra fredag formiddag den 21. februar var magtkampen en realitet. Når der pludselig og uden varsel opstår et magtvakuum i et aktivt politisk miljø, nærmer det sig en naturlov, at en kamp om posterne og dermed indflydelsen nødvendigvis må bryde ud i lys lue.

To kandidater syntes umiddelbart at have de største chancer: parties politiske ordfører og forhenværende industriminister Anne Birgitte

Lundholt og den udenrigspolitiske ordfører og forhenværende miljøminister Per Stig Møller. Desuden nævntes den retspolitiske ordfører Helge Adam Møller som en svag out-sider. Problemet med at finde en ny leder kompliceredes yderligere af, at de konservative ikke har haft en fast tradition for, hvilken officiel post *lederen* i partiet skal have: formand for partiorganisationen eller formand for folketingsgruppen. Desuden var der på det seneste indført en ny position: partiets statsministerkandidat. Hans Engell havde siden 1993 efterhånden fået placeret sig på alle tre poster. Nu havde han afgivet de to, men beholdt hvervet som gruppeformand. Indtil videre i hvert fald. Med tre formelle magtpositioner og to til fire kandidater i spil var kombinationsmulighederne mange.

Partiets hovedbestyrelse, forretningsudvalg og folketingsgruppe var indkaldt til møder mandag den 24. februar til afgørelse af sagen. Week-endens aviser kunne berette om hovedtrækkene i slagets gang. De pegede på, at Helge Adam Møller kun blev støttet af Frank Dahlgaard, at Engell-fløjens kandidat Anne Birgitte Lundholt sandsynligvis var ude af billedet, og at Per Stig Møller derfor stod stærkest. En løsningsmodel, hvor Hans Engell forblev som gruppeformand, og Per Stig Møller valgtes til partiets politiske leder, politisk ordfører og statsministerkandidat blev afvist af 'venstrefløj'en' i partiet, som støttede Per Stig Møller. Den kunne ikke støtte en todeling af magten i partiet og ville derfor have Hans Engell helt væk fra ledelsen. Situationen syntes fastlåst. Men udsigten til en gentagelse af den ødelæggende 'borgerkrig', de konservative havde oplevet i første halvdel af 1970'erne, bevirkede, at det i løbet af søndag den 23. februar lykkedes de stridende fraktioner på møder i partiets forretningsudvalg og gruppebestyrelse samt ved soloforhandlinger mellem Hans Engell og Per Stig Møller at forhandle sig frem til en ny ledelseskonstruktion med en ny politisk stillings-

funktion: partileder. Kompromisset blev enstemmigt vedtaget den 25. februar af folketingsgruppen og partiets hovedbestyrelse.

Kompromisset indebar, at Per Stig Møller valgtes til partiets leder, statsministerkandidat og politisk ordfører, medens Hans Engell beholdt hvervet som gruppeformand. En detaljeret skriftlig aftale – i fald nogen senere skulle glemme hvad der var aftalt! – fastlagde kompetencefordelingen mellem de to. Aftalen blev ikke offentliggjort, men pressen erfarede, at det heri bl.a. blev slået fast, at en undergravning af partilederen var lig med en undergravning af partiet, at Per Stig Møller som partileder var den, der drog de politiske konklusioner af drøftelserne i folketingsgruppen, at han var den, som bestemte, hvem i partiet der skulle føre forhandlinger med regeringen og andre partier, at han var leder af partiets forhandlinger ved en regeringsdannelse, at han overtog ledelsen af partiets informations-tjeneste, og var den, der tegnede partiet overfor pressen. Gruppeformandsposten var således stort set blev tømt for politiske opgaver og reduceret til en administrativ funktion, af spidse spøgefugle kaldt 'ceremoni-mester'. Men den kendsgerning, at Hans Engell faktisk blev siddende, var afgjort ikke uden politisk betydning, da det viste, at hans støtter stadig var magtfulde nok til at forhindre, at han blev fjernet helt.

Der skete også rokader på andre ledelsesposter. Hans Engell erstattedes som partiformand af partiets to næstformænd Erling Aaskov og John Winther. De konstitueredes på formandsposten for landsorganisationen frem til landsrådsmødet i september, hvor Per Stig Møller ville blive valgt som ny partiformand. Pernille Sams afløste Henning Grove, der havde været en meget aktiv støtte for Hans Engell, som næstformand i gruppen. Karen Højte Jensen erstattede Anne Birgitte Lundholt i gruppebestyrelsen, hvor 'Møller-fløj'en' hermed var sikret flertallet. Anne Birgitte

Lundholt og Engell-støtten Niels Ahlmann-Ohlsen blev udskiftet med Pia Christmas-Møller og Pernille Sams som folketingsgruppens repræsentanter i partiets hovedbestyrelse. Anne Birgitte Lundholt stod således som den absolutte taber i magtkampen. Hun formodedes oprindeligt at have været Hans Engells bud på en ny leder, men havde nu mistet alle sine ledelsefunktioner. Hun blev udenrigspolitisk ordfører og næstformand i Udenrigspolitisk Nævn.

Per Stig Møller blev generelt positivt modtaget på Christiansborg og – hvad der nu om dage er nok så vigtigt for en nyvalgt politisk leder – af de magtfulde medier. Det positive og forventningsfulde signalement af en ny slags leder, de havde tegnet i hvedebrødsdagene, krakelerede imidlertid brat den 1. marts. Den dag offentliggjorde Politiken og Ekstrabladet, at Per Stig Møller i 1967 som 24-årig havde fået en hæftestraf for at have kørt spirituskørsel. Desuden stod det klart, at han havde løjet, da han direkte adspurgte af Ekstrabladet, om han havde en dom for spirituskørsel, havde benægtet. Det kom også frem, at han kun havde indviet en meget snæver kreds af personer i partiet om dommen, medens hverken gruppebestyrelsen, hovedbestyrelsen eller folketingsgruppen var blevet orienteret, før de traf beslutning om at udpege ham som partileder. Efter et uplettet virke som folketingsmedlem siden 1984 og minister fra 1990-1993 anså han og hans rådgivere en 30 år gammel hændelse som hørende til privatlivets fred.

Heri var redaktionerne på Ekstrabladet og Politiken ikke enige. For anden gang i løbet af den konservative krise oplevede offentligheden, at folkevalgte politikeres vurdering adskilte sig markant fra mediernes vurdering. Første gang var forkastelsen af partiets beslutning om, at Hans Engell skulle forblive som leder af partiet. Den anden gang var beslutningen om at offentliggøre Per Stig Møllers

hæftestraf. I et repræsentativt demokrati, hvor et af kernepunkterne er, at de politiske beslutningstagere med faste mellemrum skal stå politisk til ansvar over for vælgerne, er det en interessant og tankevækkende iagttagelse, at det var de i den forstand ansvarsfrie redaktørers vurdering, der var udslagsgivende. At betegne pressen som den 4. statsmagt forekommer at være en alt for beskedne placering.

Oplysningerne kastede partiet ud i en ny alvorlig krise og svækkede selvfølgelig Per Stig Møller kraftigt. Ikke så meget på grund af den gamle dom, men fordi der blev sat spørgsmålstegn ved hans dømmekraft, da han åbenbart havde troet, at den ikke ville blive bragt frem i medierne. Vigtigst var dog, at han havde løjet og tillige forholdt partiet oplysninger på et kritisk tidspunkt i magtkampen. Det forekommer nemlig ikke urimeligt at antage, at forløbet af denne kamp meget vel kunne have fået et andet udfald, såfremt oplysningerne havde været tilgængelige for alle involverede.

Men nu var udgangen på kampen om lederposten imidlertid blevet, som den var blevet, og partiet kunne ganske enkelt ikke holde til at opføre en reprise. Hvem skulle det i givet fald så samles om? De få lederemner, der måtte være tilbage, var jo blevet skudt godt og grundigt ned for blot en uge siden. Partiet var faktisk låst fast i at måtte støtte ham. Det fik Helge Adam Møller at mærke, da han satte ord på den utilfredshed, der var i den konservative organisation, og krævede, at Per Stig Møller omgående trak sig tilbage. På et ekstraordinært indkaldt gruppemøde den 7. marts stod han alene med sit krav og fik ifølge eget udagn 'mange tæv'. Også Per Stig Møller fik stærk kritik, tonen var barsk, men gruppens 27 medlemmer valgte i situationen alle at give ham fuld opbakning, herunder altså også Helge Adam Møller, som beholdt sin post som retspolitisk ordfører. Hovedbestyrelse og forretningsudvalg gav samme dag

også deres opbakning til, at Per Stig Møller kunne fortsætte som politisk leder. Møderne havde tjent deres formål: at lægge låg på stridighederne og fremstå som et parti der igen var parat til at indtage sin plads i dansk politik efter at have ligget underdrejet et par uger. Meningsmålingerne viste, at det var på høje tid. Tilslutningen i Gallups undersøgelse foretaget den 19.-25. marts var på 11,3 %, den laveste i 20 år.

Men. Det samlede begivenhedsforløb havde afsløret meget alvorlige modsætningforhold i den konservative folketingsgruppe og ledelse. De var der stadigvæk. Frem til næste valg var det jo præcis de samme personer, som sad i gruppen. Det kunne vanskeliggøre en stærk og samlet optræden over for politiske modstandere, som nok kender til at spille på fløjdannelse og modsætningsforhold internt i partierne. Modsætningerne og personkonflikterne kunne svække troværdigheden over for vælgerne, hvis hukommelse godt nok kan være kort, men hurtigt kan aktiveres igen. De kunne især besværliggøre ledelsens greb om partiet, således at kræfterne skulle bruges på at skabe konsensus og ro på de indre linier fremfor på de udadvendte aktiviteter: hurtig og enig udmelding af standpunkter og holdninger til aktuelle begivenheder, effektiv agitation og opnåelse af indflydelse. En lille, men nok så illustrativ episode viste dette.

I anledning af den lettiske præsident Guntis Ulmanis statsbesøg skulle Dronningen tale ved den officielle gallamiddag på Christiansborg Slot den 18. marts. Talen var efter sædvanlig procedure skrevet i udenrigsministeriet og forelagt i statsministeriet. Få timer før talen skulle holdes, fjernede statsminister Poul Nyrup Rasmussen en passage om de baltiske landes muligheder for at blive optaget i NATO og EU, en passage som efter statsministerens opfattelse var for politisk markant til, at det ville være korrekt at lade Dronningen komme med disse synspunkter.

Rettelsen bliver kendt i pressen, da udenrigsministeriets oprindelige version allerede var udsendt som pressemeddelelse. Den 19. marts kritiserede de konservatives udenrigspolitiske ordfører Anne Birgitte Lundholt i skarpe vendinger statsministerens handling og fastslog, at talen burde have været holdt i den oprindelige version. Den 20. marts beklagede statsministeren forvirringen omkring Dronningens tale, men han havde udelukkende gjort det for at beskytte hende, fordi det ville have været uklogt at lade hende udtale sig så politisk markant. I denne vurdering blev han offentligt støttet af Per Stig Møller. Hermed var der kommet to modstridende meldinger fra Det konservative Folkeparti. Hvem tegnede partiet: partilederen eller den udenrigspolitiske ordfører?

Den 21. marts afholdtes et møde mellem partiets ledelse og amtsformænd for at drøfte strategi op til det kommende amts- og kommunalvalg, men mødet blev også brugt af partilederen til at efterlyse mere partidisciplin i baglandet og af amtsformændene til at efterlyse ro i folketingsgruppen. Den 22. marts opfordredes Anne Birgitte Lundholt af sin kredsformand Christian Rovsing til at holde lav profil, men trods opfordringen medvirkede hun i TV-avisen, hvori hun fastholdt sin uenighed med partilederen. Det var ham, der var uenig med hende og ikke omvendt. Desuden rundsendte hun til centrale personer i partiet sin version af forløbet. Striden var åbenbar og uløst, og det fik den lov til at være påsken over.

Den 1. april afholdt folketingsgruppen møde om sagen. Endnu en gang blev der 'talt rent ud med klare bogstaver', endnu en gang blev 'luften rensset' og endnu en gang 'blev der taget fat på en frisk', som gruppeformand Hans Engell udtrykte det, i samme åndedrag som han gav Per Stig Møller 100% ret i, at gruppen stod samlet. Med andre ord: Anne Birgitte Lundholt var 'banket på plads', som

det så malerisk udtrykkes, men – og det var nok værd at notere – hun var også udenrigspolitisk ordfører efter gruppemødet. To gange havde den ny partileder måtte acceptere, at et gruppe-medlem havde undsagt ham offentligt, uden at det fik konsekvenser for deres poster. Forløbet af gruppemødet den 1. april tydede imidlertid på, at det nok ville være sidste gang noget sådant kunne passere. Der var også fuld opbakning til Per Stig Møller fra de godt 350 tillidsfolk på partiets Formandsmøde den 19. april, medens de to næstformænd måtte modtage skarp kritik for deres rolle under partilederskiftet.

Den følgende tid var roligere for partiet. Den højkritiske periode for partiet syntes overstået. Meningsmålingerne pegede igen på normal tilslutning og kræfterne kunne endelig bruges på at færdiggøre det velfærdsoplæg, som Per Stig Møller havde varslet umiddelbart efter, at han var blevet valgt til partileder. Den 13. juni kunne partiet så endelig offentliggøre sit bud på en langsigtet velfærds-politik nedfældet i et 100 siders velfærdsoplæg.

Den konservative krise og Per Stig Møllers endnu ikke befæstede position på partilederposten, hverken internt i partiet eller i vælgerne bevidsthed, betød, at det borgerlige alternativ realistisk set nu kun havde én statsministerkandidat. Kristeligt Folkeparti, som, hvis de blev valgt ind ved næste valg, kunne blive tungen på vægtskålen, havde erklæret, at han ikke længere var dets kandidat som ny regeringschef. Det kunne være fristende for regeringen at udnytte situationen og udskrive valg. I hvert fald svirrede det med valgrygter i april. De hvilede også på den beregning, at skulle der afholdes valg inden valgperiodens udløb til september 1998, kunne det næsten kun blive i foråret 1997, fordi der skulle være kommunalvalg den 18. november 1997 og efter al sandsynlighed en folkeafstemning om resultatet af den igangværende EU regerings-

konference en gang i løbet af første halvår 1998. Per Stig Møller var blandt dem, der bragte rygterne til torvs, vel netop for på den måde at forhindre at det skete, da overraskelsesmomentet derved ville blive fjernet. Der kom som bekendt ikke et valg. Regeringen anså det for vigtigere, at det var den, der gennemførte de afsluttende forhandlinger om en revision af Maastricht-traktaten, ligesom den vurderede, at sandsynligheden for et ja ved en folkeafstemning ville være større, hvis det var en socialdemokratisk statsminister, der havde underskrevet en ny traktat, end hvis det var Uffe Ellemann-Jensen. Den bedømmelse havde Uffe Ellemann-Jensen den 26. februar erklæret sig enig i. Regeringen havde således en folkeafstemningsparaply, der kunne skærme den mod uprovokerede regeringsstorme. Det prægede tonen, intensiteten og konflikt-niveauet i det parlamentariske arbejde.

Ganske vist opstod der stigende spænding mellem regeringen og CD. Allerede den 8. januar kunne pressen referere Mimi Jakobsen for et forslag om over en tiårig periode at hæve aldersgrænsen for efterlønsmodtagere fra 60 til 62 år. En klar invitation til de borgerlige partier. Desuden blev hun citeret for nogle stærke udfald dels mod Det radikale Venstres leder Marianne Jelved for hendes megen tale om velfærdsreformer og strukturændringer, uden at det blev konkretiseret, hvad de præcist gik ud på. Hun advarede også regeringen mod at foretage ændringer af eller omprioriteringer i det regeringsgrundlag, der i september 1994 var aftalt mellem de tre partier. Skete det, ville CD ikke længere føle sig bundet over for regeringen. Den enighed, der var opstået i løbet af efteråret 1992 mellem de to midterpartier (Økonomi og Politik nr. 1 1993 side 61), og som havde banet vejen for regeringsskiftet i januar 1993, var smuldreret. Kampen om, hvem der skulle stå som det centrale samarbejdsformidlende midterparti, var genoptaget.

Der var ingen tvivl om, hvor Det radikale Venstre ville placere sig. Efter et regeringsseminar, hvor regeringens langsigtede politik blev drøftet, erklærede statsminister Poul Nyrup Rasmussen og økonomiminister Mari-
anne Jelved den 31. januar, at de to partier ville holde sammen før, under og efter valgkampen. De varslede en række analyser og udspil. De to første blev offentliggjort den 9. april. Det ene hed 'Større kvalitet i velfærds-samfundet', det andet var den første af en række analyser af Danmarks placering i det globale billede under fællestitlen 'Danmark som foregangsland'. Desuden offentliggjorde regeringen den 30. april udspillet 'Danmark 2005', som satte en række konkrete mål vedrørende udviklingen i beskæftigelsen, arbejdsløsheden, afviklingen af den indenlandske- og udenlandske gæld, overførselsindkomsterne, inflationen, skatten, miljøet mv., som regeringen ville stræbe efter at nå i løbet af de kommende otte år. Oppositionen fandt, at konkretiseringsgraden af midlerne til at nå målene var yderst beskeden, at udspillet var noget vidtløftigt, og at det i det hele taget var at betragte som et statsfinansieret valgoplæg fra de to regeringspartier.

Regeringen havde nu for alvor taget et initiativ til at sætte dagsordenen for den politiske debat ved at spille ud med et projekt. Det var ellers noget som den ofte var blevet kritiseret for ikke at have gjort, men at den blot administrerede fra dag til dag. Større reformer var der nemlig ikke blevet vedtaget mange af i den senere tid. En reform af boligstøtten og af førtidspensionen var blevet udskudt. Det lykkedes dog regeringen den 15. maj at forhandle sig frem til et bredt forlig om en bistandsreform. Fire love erstattede den gamle bistandslov fra 1976: 1) Lov om aktiv socialpolitik, hvor hovedsigtet er en øget hjælp til selvhjælp og en hurtigere aktivering af bistandsmodtagerne. Loven gennemførtes med støtte fra V, KF og CD. 2) Lov om social service, hvor formålet er at rådgive og forebygge

sociale problemer. Den støttedes af V, KF, CD og SF. 3) Den sociale administrationslov som styrkede borgernes retssikkerhed og forbedrede deres medindflydelse støttedes af de samme partier. 4) Pensionsloven, som overdrog al kompetence til at tildele førtidspension til kommunerne og som fastslog at alle muligheder for revalidering skal være afprøvet inden førtidspensionen bevilges, støttedes af V, KF og CD.

Det lykkedes også regeringen den 5. maj, at forhandle sig frem til et forlig med SF og Enhedslisten om en økonomisk stramning i form af øgede afgifter på biler, indenrigs-flyvning og tinglysning samt lavere takster for den kollektive trafik, den grønne afgiftspakke. Det samlede provenue til statskassen skønnedes at blive på 2.4 mia. kroner. Under forhandlingerne var der også opnået enighed om en skatteændring, der ville betyde en lettelse af skatten for de laveste og mellemste indtægter, mens skatten for indkomster over 275.000 kr ville stige. Beregninger viste imidlertid, at også arbejdsløse på maksimumdagpenge ville få en skatteforhøjelse på 20 kr. over to år. Dette fandt et flertal på 10 mod 9 i Enhedslistens bestyrelse var principielt forkert og nægtede derfor at godkende den aftale, folketingsgruppen havde indgået. Derved blev den økonomiske stramning reduceret fra omkring 4 mia. kroner til de førnævnte 2.4 mia. kroner.

I forliget indgik endvidere en aftale om, at bruttoskatten, eller arbejdsmarkedsbidraget som den rettelig hedder, ikke blev sat ned i 1998 fra 8% til 7,9%. Arbejdsmarkedsbidraget på 8% fordeler sig på tre fonde, der går til aktivering, dagpenge samt syge- og barselsdagpenge. Højest 3,9% af de 8% måtte bruges i dagpengefonden, resten af de to andre fonde. Ved at hæve loftet blev regeringen frigjort fra at sænke arbejdsmarkedsbidraget, hvis udgifterne til aktivering, sygedagpenge og dagpenge faldt. Denne aftale udløste voldsom

protest fra CD, som karakteriserede det som et eklatant brud på skattereformforliget. Finansminister Mogens Lykketoft tilbageviste anklagen og karakteriserede aftalen som en teknisk afklaring. CD's leder Mimi Jakobsen forlangte i et brev til statsministeren, at de mødtes for at få afklaret 'hvad meningen var', da det efter hendes opfattelse ikke var første gang regeringen handlede hen over hovedet på CD. Mødet blev afholdt den 13. maj, men førte ikke til nogen 'forsoning'. Mimi Jakobsen erklærede, at CD stadig var regeringens parlamentariske grundlag, men hun erklærede også, at uenigheden fortsat bestod. Afgifter på biler og tingslysning indgået med venstrefløjen var ikke just CD politik. Tilnærmelsen til de borgerlige fik således yderligere et nøk. Det dokumenteredes yderligere få dage senere.

At en reform af boligstøtten var blevet udsendt betød nemlig ikke at boligbeskatningen undgik at blive debateret. Selvom de økonomiske nøgletal stadig var meget positive, var der en vis frygt for, at økonomien på trods af opstramningen i 'den grønne afgiftspakke' ville blive overophedet på grund af prisudviklingen på boligmarkedet. Nødvendigheden af indgreb overfor boligejerne ventileredes i debatten. Under en forespørgselsdebat i Folketinget den 21. maj, rejst af den samlede borgerlige opposition inklusive CD, benægtede regeringen, at den havde aktuelle planer i den retning. De borgerlige partier følte sig bestemt ikke overbeviste og stillede et dagsordenforslag om, at lejeværdien af egen bolig skulle fjernes over fire år fra 1999. Det blev ikke vedtaget, men det politisk interessante var, at CD i dette væsentlige og kontroversielle spørgsmål havde indgået en aftale med den borgerlige fløj, som rakte om på den anden side af et folketingsvalg.

Det var vanskeligt at komme uden om, at Danmarks økonomiske situation var en af de bedste i Europa. Under Folketingets 12 timers

lange og til tider skarpe afslutningsdebat den 29. maj tog regeringen selvfølgelig sin del af æren for det, og selvfølgelig kritiserede oppositionen regeringen for ikke at gøre det godt nok. Især var Vensters politiske ordfører Anders Fogh Rasmussen skarp, og han rettede, for at være på den sikre side, tillige et stærkt angreb på statsministerens person. Det fik endog rigtig mange politikere til at tage kraftig afstand fra, at han indførte den tone i tingets debat. Han blev imidlertid bakket fuldt op af sin partileder og afslutningsdebatten sluttede således med endnu et skarpt opgør mellem de to hovedkombatanter i dansk politik: Poul Nyrup Rasmussen og Uffe Ellemann-Jensen.

Det parlamentariske mønster, der havde aftegnet sig ved udgangen af 1996, var blevet fastholdt i første halvår af 1997. Regeringen stod over for en samlet borgerlig opposition, hvor Venstre og de konservative var blevet enige om at komme med et fælles udspil til finanslov for 1998. CD havde fortsat sin bevægelse væk fra regeringspartierne, øget profileringen over for vælgerne og bevidst søgt at indtage rollen som det parti, der kunne formidle et samarbejde 'hen over midten' efter det kommende valg. Regeringen havde søgt flertallet, hvor det var at finde og iøvrigt fortsat samarbejdet med venstrefløjens to partier, selvom den indflydelse Enhedlistens bestyrelse havde, gav stof til eftertanke og panderynker i regeringen.

På Socialistisk Folkepartis landsmøde den 25.-27. april var det netop partiets nye parlamentariske position, og hvorledes den skulle håndteres, der var hovedtemaet for drøftelserne, selvom det, der lå de fleste delegerede på sinde, var SF's holdning til EU. Det spørgsmål var det imidlertid nærmest forbudt at berøre, da partiet til september skulle afholde et ekstraordinært landsmøde herom, når resultatet af regeringskonferencen forelå. Landsmødet blev følgelig fredeligt uden de store

nye initiativer eller forslag. Partiets førte politik, herunder først og fremmest at det stemte ja til finansloven for 1997, blev kun sparsomt kritiseret. At partiet skulle stå for økonomisk ansvarlighed blev fremhævet flere gange på landsmødet, men det blev også understreget, at prisen for SF's deltagelse i en ny finanslovsaftale med regeringen ville blive højere næste gang, og at afviklingen af statsgælden trods alt ikke ubetinget var vigtigere end bekæmpelsen af arbejdsløsheden og indsatsen for et bedre miljø.

På Kristeligt Folkepartis landsmøde bekræftede de 350 delegerede forrige års beslutning om, at partiet ikke selv ville påtage sig et regeringsansvar, hvis det igen blev indvalgt i Folketinget, men at partiet foretrak en borgerlig regeingen. Hvem der skulle lede en sådan, kom der ingen meldinger om. Landsmødet lagde traditionen tro vægt på familiepolitikens betydning og krævede, at børnepasningsorloven skulle genoprettes. Det kunne give problemer i forhold til Venstre og de konservative, ligesom kravet om en fastholdelse af ulandsbistanden på 1% af bruttonationalproduktet ikke flugtede med de borgerlige partiers holdning. Indstillingen til den overordnede økonomiske politik syntes derimod ikke at kunne volde problemer for et samarbejde til den side i Folketinget. Men, meningsmålingerne havde konstant placeret Kristeligt Folkeparti under spærregrænsen, så måske var det udfra en kold realpolitisk betragtning ret så betydningsløst, hvad der blev besluttet på landsmødet.

Et par personrokader bør nævnes. Den 1. februar konstituerede Socialdemokratiets hovedbestyrelse Willy Stig Andersen som parti-sekretær i stedet for Steen Christensen, som overtog formandposten i partiets ulandssekre-

tariat. Under partiets formandopgør i 1992 blev Steen Christensen almindeligvis anset for at ligge nærmere Auken-fløjen end Nyrup Rasmussen-fløjen, og sekretærskiftet blev derfor tolket som den sidste vigtige personudskiftning, der sikrede partiformanden en bedre kontrol over partiet. At denne fløjtænkning måske blev tillagt for stor betydning, kan indtrædelsen i februar af miljø- og energiminister Svend Auken i regeringens centrale koordinationsudvalg tages til indtægt for. Det radikale Venstres landsformand Margrethe Vestager meddelte på partiets hovedbestyrelsesmøde den 20. april, at hun af hensyn til familie og karriere ville trække sig fra posten på landsmødet til september. Nogen afløser stod ikke parat. Også Fremskriftspartiets frontfigur Kirsten Jacobsen valgte den 21. maj af familiemæssige hensyn at trække sig som politisk leder. Folketingsgruppen konstituerede i stedet gruppeformand Kim Behnke på posten. Med den tradition der har været i Fremskridtspartiet for personopgør om lederposterne, kunne hendes tilbagetræden som partiets ubestridte leder blive et alvorligt minus internt i partiet og med den gennemslagskraft hun havde i medierne, var det et endnu større minus for partiet i dets hårde konkurrence med Dansk Folkeparti. Kim Behnke konstitueredes som politisk leder.

Efter 24 timers uafbrudte forhandlinger nåede EU's stats- og regeringschefer tidligt om morgenen den 18. juni til enighed om en ny EU-traktat, Amsterdam-traktaten. Dermed var grundlaget for endnu en dansk folkeafstemning givet. De politiske reaktioner kom promte fra partier og bevægelser. Debatten vil blive behandlet samlet i næste politiske kronik.

Manuskriptet afsluttet den 10.9.1997.